

Katalóg podporných opatrení špecifikuje podporné opatrenia vo výchove a vzdelávaní podľa § 145a zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „školský zákon“) v znení novely zákona č. 182/2023 Z. z, ktorá bola schválená 9.mája 2023.(182/2023 Z.z. - Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa záko... - SLOV-LEX)

Podporným opatrením podľa školského zákona je opatrenie poskytované školou alebo školským zariadením potrebné na to, aby sa dieťa alebo žiak mohli plnohodnotne zapájať do výchovy a vzdelávania a rozvíjať svoje vedomosti, zručnosti a schopnosti (§ 145a, ods. 1 školského zákona).

V zmysle § 145a ods. 3 školského zákona katalóg podporných opatrení obsahuje:

1. názov podporného opatrenia,
2. opis podporného opatrenia,
3. cieľovú skupinu podporného opatrenia,
4. personálne zabezpečenie podporného opatrenia,
5. formu poskytovania podporného opatrenia,
6. odporúčaný rozsah podporného opatrenia.

Katalóg podporných opatrení Ministerstvo školstva vedie a zverejňuje na ním určenom webovom sídle (www.podporneopatrenia.minedu.sk).

Podľa školského zákona majú deti/žiaci právo na “inkluzívne vzdelávanie a individuálny prístup rešpektujúci jeho rôzne výchovno-vzdelávacie potreby, schopnosti a možnosti, nadanie a zdravotný stav v rozsahu ustanovenom týmto zákonom” (§ 144, ods. 1, písm. e)).

V školskom zákone v § 155 ods. 6 sa uvádza, že žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami sa primerane upravujú podmienky na vykonanie externého testovania, pričom tieto podmienky sú bližšie špecifikované vo vyhláške č. 223/2022 Z. z. o základnej škole a vyhláške č. 224/2022 Z. z. o strednej škole a v usmerneniach k prihlasovaniu žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktoré pre každý školský rok vydáva právnická osoba poverená ministerstvom školstva monitorovať a hodnotiť kvalitu výchovy a vzdelávania.

Zároveň v zmysle § 12 ods. 3 vyhlášky 223/2022 Z. z. o základnej škole žiak má mať počas externého testovania také úpravy, aké mal počas vzdelávania, t. j. v období pred prihlasovaním na testovanie.

1. Záväzné medzinárodné dokumenty

Všeobecný komentár č. 4 Výboru OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím

Prijatie Dohovoru Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím v roku 2006 znamenalo prelom pri úprave minimálnych noriem pre práva osôb so zdravotným postihnutím. Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím je medzinárodná zmluva, ktorá má podľa čl. 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky prednosť pred zákonmi. Zmluvné strany sa v Dohovore Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím zaviazali zabezpečiť a podporovať plné uplatňovanie ľudských práv a základných slobôd pre všetky osoby so zdravotným postihnutím bez akéhokoľvek diskriminovania na základe zdravotného postihnutia.

V zmysle článku 7 Deti so zdravotným postihnutím sa zmluvné strany zaviazali prijať aj všetky nevyhnutné opatrenia, ktorými zabezpečia deťom so zdravotným postihnutím plné využívanie všetkých ľudských práv a základných slobôd na rovnakom základe s ostatnými deťmi.

Všeobecný komentár č. 4 Výboru OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím prináša detailný popis základných znakov inkluzívneho vzdelávania. V jednom z nich uvádza: „Inkluzívne vzdelávanie predpokladá flexibilné učebné osnovy, ako aj používanie výchovných a učebných metód, ktoré sú prispôsobené rôznym silným stránkam, požiadavkám a štýlom učenia detí, žiakov a študentov. Tento prístup zahŕňa poskytnutie podpory, vykonanie primeraných úprav a včasných zásahov v takej miere, aby všetci žiaci a študenti dokázali naplniť svoj potenciál.“ (Bod 12, písm. c)

Komentár ďalej špecifikuje, že za účelom uplatňovania práva osôb so zdravotným postihnutím na vzdelávanie a zavádzania účinných opatrení individualizovanej podpory (článok 24 ods. 2 písm. e): „sa musí priamo poskytovať primeraná, nepretržitá a personalizovaná podpora. Výbor zdôrazňuje potrebu poskytnúť individualizované vzdelávacie plány, ktoré dokážu určiť primerané úpravy a špecifickú podporu vyžadujúcu jednotlivými žiakmi, vrátane poskytovania kompenzačných pomôcok, špecifických učebných materiálov v alternatívnych/prístupných formátoch, spôsobov a prostriedkov komunikácie, komunikačných pomôcok a pomocných a informačných technológií.“

Katalóg podporných opatrení rešpektuje aj článok 24 Vzdelávanie, ktorý by mal zabezpečovať všetkým deťom/žiakom prístup k vzdelaniu na rovnakom základe s ostatnými, zahŕňajúc všetky stupne a typy vzdelávania od predškolského až po univerzitné a celoživotné vzdelávanie. Vytvára predpoklady, aby sa v zmysle článku 24 bodu 3c) deťom a žiakom so zdravotným postihnutím poskytovalo vzdelávanie v takých jazykoch, spôsoboch, komunikačných formách a s použitím takých prostriedkov komunikácie, ktoré sú najvhodnejšie pre dané dieťa alebo žiaka.

Cieľom je umožniť ich plné a rovnoprávne zapojenie sa do systému výchovy a vzdelávania a do života spoločnosti.

Dohovor o právach dieťaťa

Dohovor o právach dieťaťa zdôrazňuje, že najlepšie záujmy dieťaťa musia byť základom stanovenia politik a ustanovení v oblasti vzdelávania. Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami Dohovoru o právach dieťaťa, sa zaviazali zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia (článok 3 ods. 2).

“Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru o právach dieťaťa, uznávajú, že dieťa so zdravotným postihnutím má požívať plný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť, podporujúcich sebadôveru a umožňujúcich aktívnu účasť dieťaťa v spoločnosti.” Uznávajú “právo postihnutého dieťaťa na osobitnú starostlivosť, v závislosti od rozsahu existujúcich zdrojov podporujú a zabezpečujú oprávnenému dieťaťu a osobám, ktoré sa oň starajú, požadovanú pomoc zodpovedajúcu stavu dieťaťa a situácii rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú” a v súlade s tým “uznávajú osobitné potreby postihnutého dieťaťa sa pomoc poskytuje podľa možnosti bezplatne, s ohľadom na finančné zdroje rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú a ktorá je určená na zabezpečenie účinného prístupu postihnutého dieťaťa k vzdelaniu, profesionálnej príprave, zdravotnej starostlivosti, rehabilitačnej starostlivosti, príprave na zamestnanie a odpočinok, a to spôsobom vedúcim k dosiahnutiu čo najväčšieho zapojenia dieťaťa do spoločnosti a čo najvyššieho stupňa rozvoja jeho osobnosti, vrátane jeho kultúrneho a duchovného rozvoja.” (článok 23 ods. 1, 2, 3)

Charta základných práv Európskej únie (2016/C 202/02)

Právam detí a právam osôb so zdravotným postihnutím sa venuje aj Charta základných práv Európskej únie.

Z Charty základných práv vyplýva, že pri všetkých opatreniach prijatých orgánmi verejnej moci alebo súkromnými inštitúciami, ktoré sa týkajú detí, je potrebné v prvom rade brať do úvahy najlepšie záujmy dieťaťa (článok 24 Práva dieťaťa).

Charta obsahuje aj "právo osôb so zdravotným postihnutím využívať opatrenia, ktoré sú určené na zabezpečenie ich nezávislosti, sociálnej integrácie a integrácie v zamestnaní a účasti na spoločenskom živote" (článok 26 Integrácia osôb so zdravotným postihnutím).

Únia rovnosti: Stratégia v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím na roky 2021 – 2030

Podobne aj v dokumente Európskej komisie Únia rovnosti: Stratégia v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím na roky 2021 – 2030 sa uvádza:

„Osoby so zdravotným postihnutím majú právo na dobré podmienky na pracovisku, nezávislý život, rovnaké príležitosti, ako aj na plnohodnotnú účasť na živote svojej komunity. Každý má právo na život bez prekážok. A je našou povinnosťou, aby sme ako spoločenstvo zabezpečili ich plné zapojenie sa do života spoločnosti na rovnakom základe s ostatnými.“(Únia rovnosti: Stratégia v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím na roky 2021-2030)

Zmluva o fungovaní Európskej únie a Charta základných práv Európskej únie poskytujú základ pre boj proti všetkým formám diskriminácie a stanovujú rovnosť za základ politik Európskej únie. Osoby so zdravotným postihnutím však stále čelia značným prekážkam aj v prístupe k vzdelávaniu. Týka sa to aj používania špeciálnych edukačných a kompenzačných pomôcok v procese výchovy a vzdelávania.

Odporúčanie Rady (EÚ) z mája 2019 o vysokokvalitných systémoch vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve (Rada EÚ, 2019)

Odporúčanie Rady Európskej únie je prvým dokumentom svojho druhu so zameraním na zabezpečovanie kvality v predškolskom sektore (pre deti vo veku od 0 do 6 rokov). Prílohou odporúčania je Rámec kvality EÚ pre vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve (tzv. európsky rámec kvality), ktorý môže predstavovať nástroj na tvorbu národných politik a reformných procesov pre európske štáty, aby dokázali rozvíjať a udržiavať kvalitu systému raného vzdelávania a starostlivosti v piatich identifikovaných oblastiach kvality.

Za dôležitý sa považuje prístup všetkých detí ku kvalitnému vzdelávaniu a starostlivosti v ranom detstve. V podmienkach predprimárneho vzdelávania je dôraz na vytvorenie podmienok a možností pre vzdelávanie detí so zdravotným znevýhodnením, pre deti sociálne vylúčené i pre deti, ktoré nehovoria vyučovacím jazykom školy. Zdôrazňuje sa spolupráca s rodinami, aby materské školy dokázali porozumieť potrebám i problémom rodín. V odporúčaní sa tiež vyzýva na vytvorenie priaznivého prostredia materských škôl, v ktorých sa deti cítia prijaté bez ohľadu na ich jazyk, kultúru a rodinné prostredie, pretože to prispieva k rozvoju pocitu spolupatričnosti, dôvery rodiny k materskej škole, k zdravému rozvoju detí, k ich úspechu vo vzdelávaní, i pomáha obmedzovať sociálne nerovnosti a znižovať rozdiely v kompetenciách medzi deťmi s rôznym socio-ekonomickým zázemím.